

EKOSUSTAVNI PRISTUP ZAŠTITI I OČUVANJU MORSKOG OKOLIŠA

Prof.dr.sc. AXEL LUTTENBERGER
Pomorski fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK 349.79 : 349.6
341.225.5 : 349.6
Pregledni članak
Primljeno: 29.12.2006.
Prihvaćeno za tisak: 07.03.2007.

U radu se analiziraju pravna vrela ekosustavnog pristupa zaštiti i očuvanju morskog okoliša, posebno Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora, 1982., Konvencija o biološkoj raznolikosti, 1992., Konferencija Ujedinjenih naroda o ljudskom okolišu, 1972., Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, 1992., FAO Pravilnik o postupanju za odgovorno ribarstvo, 1995. i Tematska strategija zaštite i očuvanja morskog okoliša, 2005. Uz razmatranje načela ekosustavnog pristupa, te poredbe konvencionalnog i ekosustavnog pristupa ekološkim pitanjima, autor se zalaže i daje prijedloge za oživotvorenje ekosustavnog pristupa zaštite i očuvanja morskog okoliša. Po mišljenju autora, u Republici Hrvatskoj treba, uz postupak usklađivanja hrvatskih propisa s Europskom unijom, uspostaviti novi nacionalni institucionalni okvir za oživotvorenje mnogostrukih ciljeva ekosustavnog pristupa, kao dio nacionalne politike integralnog upravljanja morskim resursima.

Ključne riječi: ekosustavni pristup, zaštita i očuvanje morskog okoliša, integralno upravljanje morskim resursima.

1. UVOD

Ekosustavni pristup postavlja ljudske potrebe u žarište upravljanja biološkom raznolikosti, te ne ide na kratkoročne ekonomske probitke. Takav pristup ima svrhu optimizirati korištenje ekosustava bez izazivanje štete, s ciljem upravljanja ekosustavom na osnovi njegovih svojstava i raznolike upotrebe. Unatoč spomenutim odrednicama, može se smatrati da danas ne postoji jedinstvena međunarodno priznata definicija ekosustavnog pristupa.

2. IZVORI PRAVA

2.1. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora, 1982.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora u preambuli navodi da su države stranke svjesne da su problemi morskog prostora međusobno usko povezani i da ih treba razmatrati kao cjelinu¹, pa se takvo stanovište može dovesti u vezi s odrednicama ekosustavnog pristupa u zaštiti i očuvanju morskog okoliša.

U isključivom gospodarskom pojasu obalna država određuje dopustivi ulov živih bogatstava. Obalna država, vodeći računa o najpouzdanijim znanstvenim podacima s kojima raspolaže, odgovarajućim mjerama za očuvanje i gospodarenje osigurava da se održavanje živih bogatstava u isključivom gospodarskom pojasu ne ugrozi prekomjernim iskorištavanjem. U tu svrhu obalna država i nadležne međunarodne organizacije, subregionalne, regionalne ili svjetske, surađuju na prikladan način. Takvim je mjerama također svrha da se održavaju ili obnavljaju populacije lovljenih vrsta na razinama koje mogu osigurati najviši održivi prinos, određen relevantnim ekološkim i gospodarskim činiteljima, uključujući gospodarske potrebe obalnih ribarskih zajednica i posebne potrebe država u razvoju, te vodeći računa o načinu ribolova, međuovisnosti ribljih naselja i svim općenito preporučenim subregionalnim, regionalnim ili svjetskim međunarodnim minimalnim standardima. Prilikom poduzimanja takvih mjera obalna država vodi računa o učincima na one vrste koje su udružene s vrstama koje se love ili su ovisne o njima, radi održavanja ili obnavljanja populacija tih udruženih ili ovisnih vrsta iznad razina na kojima bi se njihova reprodukcija mogla ozbiljno ugroziti.²

Države, prilikom određivanja dopustivog ulova i utvrđivanja drugih mjera za očuvanje živih bogatstava otvorenog mora usvajaju mjere kojima je svrha da se, na temelju najpouzdanijih znanstvenih podataka kojima raspolažu zainteresirane države, održavaju ili obnavljaju populacije lovljenih vrsta na razinama koje mogu osigurati najviši održivi prinos, uvjetovan relevantnim ekološkim i gospodarskim činiteljima, uključujući posebne potrebe država u razvoju te vodeći računa o načinu ribolova, međuovisnosti ribljih naselja i svim općenito preporučenim subregionalnim, regionalnim ili svjetskim minimalnim standardima vode računa o učincima takvih mjera na one vrste koje su udružene s vrstama koje se love ili su ovisne o njima, radi

¹ Official text of the United Nations Convention on the Law of the Sea with Annexes and Index, Final Act of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea, Introductory Materials on the Convention and Conference, New York, 1983; Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982, Narodne novine, Međunarodni ugovori, 9/2000., preambula.

² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982., čl. 61. t.1-4.

održavanja ili obnavljanja populacija tih udruženih ili ovisnih vrsta iznad razina na kojima bi se njihova reprodukcija mogla ozbiljno ugroziti³.

2.2. Sporazum za oživotvorenje odredaba Konvencije koji se odnosi na očuvanje i upravljanje pograničnim ribljim skupinama i vrlo migratornim vrstama

Sporazum koji određuje pravni sustav očuvanja i upravljanja pograničnim ribljim skupinama i vrlo migratornim vrstama, zahtjeva od država da primjene ekosustavni pristup i načelo predostrožnosti kod upravljanja tim ribolovom, kao dodatna uz važeća načela, norme i pravila očuvanja i korištenja morskih živih resursa iz Konvencije Ujedinjenih Naroda o pravu mora. Tako se u navodi da je obveza država ugovornica održavanje cjelovitosti morskog ekosustava i umanjenje rizika dugoročnih učinaka ribarskih djelatnosti⁴.

2.3. Konvencija o biološkoj raznolikosti, 1992.

Ciljevi Konvencije o biološkoj raznolikosti jesu očuvanje biološke raznolikosti, održivo korištenje njenih komponenti te pravedna raspodjela dobrobiti koje proizlaze iz korištenja genetskih izvora, na način koji uključuje prikladni pristup genetskim izvorima kao i prijenos odgovarajućih tehnologija, uzevši u obzir sva prava nad tim izvorima i tehnologijama, kao i način koji uključuje odgovarajuće financiranje⁵.

Biološka raznolikost je definirana kao sveukupnost živućih organizama koji su sastavni dijelovi kopnenih, morskih i drugih vodenih ekosustava i ekoloških kompleksa te uključuje raznolikost unutar vrsta, između vrsta, te raznolikost između ekosustava⁶.

³ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravu mora i Završni akt Treće konferencije Ujedinjenih naroda o pravu mora s Prilozima I.-VII. i Dodatkom i Sporazum o primjeni XI. dijela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravu mora od 10. prosinca 1982., čl.119. st.1. t.a i b; Vidi pobliže: Ibler, Vladimir, *Rječnik međunarodnog prava mora i Hrvatska*, Zagreb, 2001.; Rudolf, Davorin, *Enciklopedijski rječnik međunarodnog prava mora*, Split, 1989.; Degan, Vladimir-Đuro, *Međunarodno pravo*, Rijeka, 2000.; Rudolf, Davorin – Barić-Punda, Vesna, *Osnove međunarodnog javnog prava*, Split, 1997, Luttenberger, Axel, *Osnove međunarodnog prava mora*, Rijeka, 2006.

⁴ Agreement for the implementation of the provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the conservation and management of straddling fish stocks and highly migratory fish stock, Cl.4.

⁵ Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti, 1992., Narodne novine, Međunarodni ugovori, 6/96., čl.1.

⁶ Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti, op.cit., čl.2. t.1.

Pojam ekosustava izrijeком je reguliran na način da je to dinamični kompleks zajednice biljaka, životinja i mikroorganizama i njihova neživog okoliša koji međusobno djeluju kao funkcionalna cjelina, a stanište ili habitat je prostor ili mjesto gdje se organizam ili populacija prirodno pojavljuju⁷.

In-situ uvjeti određeni su kao uvjeti u kojima egzistiraju genetski izvori unutar ekosustava i prirodnih staništa, a u slučaju udomaćenih ili kultiviranih vrsta, okruženje u kome su razvili svoja specifična svojstva. Pri tome, in-situ očuvanje je očuvanje ekosustava i prirodnih staništa, te održavanje i obnavljanje vrsta sposobnih za opstanak u njihovom prirodnom okruženju, a u slučaju udomaćenih ili kultiviranih vrsta u okruženju u kome su razvili svoja specifična svojstva.

In situ očuvanje nalaže, između ostalog, da stranka ugovornica promiče zaštitu ekosustava, prirodnih staništa, te održavanje i obnavljanje populacije vrsta koje su sposobne za opstanak u prirodnom okruženju, obnavlja i ponovno uspostavlja narušene ekosustave te promiče oporavak ugroženih vrsta, između ostalog, kroz razvoj i provedbu planova i ostalih strategija upravljanja, te sprječava uvođenje, kontrolira ili iskorjenjuje one strane vrste koje ugrožavaju ekosustave, staništa ili vrste.

Ex-situ očuvanje obuhvaća i obvezu stranke ugovornice da vodi i upravlja sakupljanjem bioloških izvora iz prirodnih staništa za ex-situ zaštitu, kako se ne bi ugrožavali ekosustavi i in-situ populacije i vrste, osim tamo gdje je potrebna privremena primjena ex-situ.

Osnovno je načelo da države imaju suvereno pravo korištenja svih vlastitih izvora u skladu s vlastitom politikom o okolišu, te su odgovorne osigurati, da aktivnosti koje se odvijaju unutar njene nadležnosti ili kontrole, ne izazivaju štete po okoliš drugih država ili područja izvan granica nacionalne nadležnosti⁸. Zaštićeno područje je zemljopisno određeno područje koje je namijenjeno, ili vođeno i upravljano na način da se postignu specifični ciljevi zaštite.

Ugovorna stranka mora razviti nacionalne strategije, planove ili programe za očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti ili u tu svrhu usvojiti već postojeće strategije, planove ili programe, koji će odraziti, između ostalog, mjere planirane Konvencijom o biološkoj raznolikosti, te uklopiti, koliko je to moguće i prikladno, očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti u odgovarajuće sektorske i međusektorske planove, programe i politiku.

Obveza je ugovorne stranke identificirati komponente biološke raznolikosti važne za njeno očuvanje i održivo korištenje, obraćajući naročito pažnju na one kojima su potrebne hitne mjere očuvanja, kao i one koje nude najveći potencijal za održivo korištenje, utvrditi procese i kategorije aktivnosti za koje se pretpostavlja da imaju, ili mogu imati, loš utjecaj na očuvanje i održivo korištenje biološke raznolikosti, te pratiti

⁷ Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti, op.cit., čl.2. t.7.

⁸ Zakon o potvrđivanju Konvencije o biološkoj raznolikosti, op. cit, čl.3.

njihov utjecaj kroz uzimanje uzoraka ili druge tehnike i održavati i organizirati podatke dobivene aktivnostima utvrđivanja i praćenja.

Ugovorne će stranke promicati i poticati shvaćanje važnosti očuvanja biološke raznolikosti, te uvoditi odgovarajuće postupke za procjenu utjecaja planiranih projekata na okoliš.

2.4. Načela ekosustavnog pristupa

Na osnovi Konvencije o biološkoj raznolikosti donesene su odluke koje govore o ekosustavnom pristupu uz navođenje određenih međusobnih povezanih načela koja imaju svoje razloge i obrazloženja.⁹

Načelo 1. - Ciljevi upravljanja zemljom, vodom i živim bogatstvima su predmet društvenog izbora. Nedvojbeno je da različiti sektori društva vide ekosustav u smislu vlastitih ekonomskih, kulturnih i društvenih potreba, a društveni izbor se mora prikazati što je jasnije moguće. Ovo načelo znači da se ekosustav mora upravljati shodno suštinskim vrijednostima i uz određene ili neodređene koristi za ljude na pravičan način.

Načelo 2. - Upravljanje treba decentralizirati na najnižoj primjerenoj razini. Razlog tome je mišljenje da decentralizirani sustavi mogu dovesti do veće učinkovitosti, uspješnosti i pravednosti. Upravljanje mora uključiti sve dionike i ravnotežu lokalne zajednice i šireg društvenog interesa. Misao vodilja je da što je upravljanje bliže ekosustavu, to je veća odgovornost, vlasništvo, obveza izvještavanja, sudjelovanje i korištenje lokalnog znanja.

Načelo 3. - Oni koji upravljaju ekosustavom moraju uzeti u obzir učinke (sadašnje i buduće) njihovih djelatnosti na susjedne i druge ekosustave. Budući da intervencije upravljanja ekosustavom često imaju nepoznate ili nepredvidive učinke na drugi ekosustav, svaki mogući utjecaj zahtijeva pozorno razmatranje i analizu. Stoga treba uspostaviti nove sporazume ili načine organizacije da institucije uključene u donošenje odluka donose primjerena usklađenja.

Načelo 4. – Prepoznavanje mogućih prednosti za upravljanje općenita je potreba za razumijevanje i upravljanje ekosustavom u ekonomskom smislu. Naime, najveća opasnost za biološku raznolikost je promjena izazvana alternativnom upotrebom. Nerijetko onaj koji ima pogodnosti od očuvanja ne snosi odnosne troškove, a onaj tko uzrokuje ekološke troškove nastoji izbjeći odgovornost.

Načelo 5. – Očuvanje ekosustavne strukture i djelovanja s ciljem održavanja ekosustavnih usluga mora biti prioritetni cilj ekosustavnog pristupa. Ekosustavno

⁹ Decisions V/6 from meetings of the Conference on Biological Diversities parties, www.biodiver.org/decisions

održavanje i otpornost ovisi o dinamičkom odnosu unutar i između vrsta u njihovom abiotičkom okružju, kao i fizičkoj i kemijskoj međuovisnosti unutar okoliša. Zato je očuvanje i, gdje je to moguće, uspostava tih međuovisnosti i procesa od velike važnosti za dugoročno održavanje biološke raznolikosti, a ne samo pojedinih vrsta.

Načelo 6. – Ekosustav mora biti upravljan unutar granica njegovog djelovanja. Načelo podrazumijeva da prilikom vjerojatnosti ili sposobnosti postizanja ciljeva upravljanja pozornost treba biti usmjerena na okolišne uvjete koji ograničavaju prirodnu produktivnost, ekosustavnu strukturu, funkcioniranje i raznolikost.

Načelo 7. – Ekosustavni pristup se mora poduzeti u primjerenoj prostornoj i vremenskoj razini. To znači da pristup mora biti određen prostornim i vremenskim određenjima koja su primjerena za određene ciljeve, dakle, mora postojati točno određen okvir.

Načelo 8. – Priznavajući različita vremenska razdoblja i efekte zaostajanja koji karakteriziraju ekosustavne postupke, ciljevi ekosustavnog upravljanja trebaju se odrediti za duže razdoblje. Osnovna su karakteristika za ekosustavne postupke različita vremenska razdoblja i efekti zaostajanja. Uz to, prisutni su unutrašnji sukobi, s tendencijom da se daje prednost kratkoročnim ciljevima i dobitima, u odnosu na one dugoročne.

Načelo 9. - Upravljanje mora prihvatiti neminovnost promjena. Kako su mijene u svijetu stalne, tako se i ekosustav mijenja, uključujući vrste i opseg populacije, pa se način upravljanja mora uskladiti s promjenama. Ekosustavni princip mora predvidjeti i opsluživati takve promjene i događaje te mora biti pozoran na odluke koje mogu spriječiti pojedine opcije i istovremeno razmotriti radnje koje će se nositi s dugoročnim promjenama, poput promjene klime.

Načelo 10. – Ekosustavni pristup treba tražiti primjerenu ravnotežu između integracije, očuvanja i upotrebe biološke raznolikosti. Spomenuto načelo potrebno je naglasiti jer je biološka raznolikost prijeporna zbog svoje unutarnje vrijednosti i zbog ključne uloge u ekosustavu i drugim ovisnim čimbenicima.

Načelo 11. – Ekosustavni pristup mora razmotriti sve oblike odgovarajućih informacija, uključivo znanstveno znanje, te i znanje starosjedioca i lokalno znanje. Neprijeporno je da dobro upravljanje uključuje obradu svih, a ne samo znanstvenih informacija, te da se informacije moraju rasparčavati između dionika, jer se samo tako može dobiti valjana osnova za argumentirano odlučivanje.

Načelo 12. – Ekosustavni pristup mora uključiti sve odgovarajuće sektore društva i znanstvene discipline. Naime, većina pitanja upravljanja biološkom raznolikosti su složena, uz mnoge međuovisnosti, sporedne učinke utjecaja, te zbog toga treba uključiti nužne ekspertize svih dionika na lokalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini.

2.5. Konferencija Ujedinjenih naroda o ljudskom okolišu, 1972.

Štokholmska konferencija naglašava načela očuvanja i poboljšanja stanja ljudskog okoliša, uključujući potrebu zaštite raznolikosti i morskog života, naročito reprezentativne primjerke prirodnog ekosustava, koji se mora očuvati za dobrobit sadašnje i budućih generacija¹⁰.

2.6. Konferencija Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, 1992.

Rio deklaracija o okolišu i razvoju priznaje ekosustavni pristup kao temelj održivog razvoja. Konferencija je prihvatila Agendu 21 koja u preambuli navodi stalno pogoršanje stanja ekosustava kao glavno pitanje s kojim se treba suočiti, te da se bolja zaštita i upravljanje ekosustavom ne može postići bez integracije okoliša i razvoja, kao i uz međunarodnu suradnju.

Poglavlje 17. zahtijeva novi pristup morskom i obalnom području u upravljanju i razvoju na nacionalnoj, subregionalnoj, regionalnoj i globalnoj razini, pristup koji je integriran u sadržaju, a temelji se na predostrožnosti i preduhitrenju. Ta načela potiču ekosustavni pristup. U odnosu na živa bića naglašava se nužnost zaštite rijetkih i ugroženih vrsta te zaštite rijetkih i osjetljivih ekosustava. Države se pozivaju da identificiraju morski ekosustav prikazom visoke razine bioraznolikosti, produktivnosti i drugih kritičnih stanišnih područja i da omoguće potrebna ograničenja upotrebe tih područja, između ostalog, podređivanjem zaštićenih područja¹¹.

2.7. FAO Pravilnik o postupanju za odgovorno ribarstvo, 1995.

FAO Pravilnik o postupanju za odgovorno ribarstvo, 1995. iznosi načela i međunarodne standarde ponašanja za odgovornu praksu s ciljem omogućavanja učinkovite zaštite, upravljanja i razvoja živih vodnih resursa, s dužnom pozornosti za ekosustav i bioraznolikost¹².

¹⁰ United Nations Conference on the Human Environment, A/CONF.48/14/Rev.1.

¹¹ Report of the United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, 3-14 June 1992, United Nations publication, Sales No.E.93.I8.

¹² FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries, www.fao.org.

2.8. Tematska strategija zaštite i očuvanja morskog okoliša, 2005.

Koristeći dotadašnja europska postignuća strategije zaštite i očuvanja morskog okoliša¹³, Tematska strategija zaštite i očuvanja morskog okoliša, izdana od Europske komisije u listopadu 2005., obuhvaća ekosustavni pristup i daje smjer akcije zahtijevane za zaštitu ekosustava, te naglašava sinergiju s okolišnim mjerama i inicijativama, uključivo promjenu klime, zaštitu i obnovu staništa i vrsta, kao i integralno obalno upravljanje morskim resursima¹⁴.

Sa stanovišta ribarstva, važno je održavati morski ekosustav, čiji živi izvori daju hranu i zaposlenje za sadašnje i buduće generacije. Cilj upravljanja je postići maksimalnu dobit od morske žetve, bez umanjivanja buduće vrijednosti izvora i morskog okoliša. Treba naglasiti da pretjerano iskorištavanje ribarenjem, nezakonito, neobjavljeno ili neregulirano ribarenje, te upotreba neprimjerenih sredstava može oštetiti ekosustav¹⁵.

3. POREDBA KONVENCIONALNOG I EKOSUSTAVNOG PRISTUPA EKOLOŠKIM PITANJIMA

Ekosustavni pristup potiče održivi razvoj, a primjena ekosustavnog pristupa na moru uključuje održavanje ekosustavne cjelovitosti, funkcioniranja i zdravlja kako bi se osigurala održiva upotreba morskih resursa za sadašnju i buduće generacije¹⁶.

Konvencionalni pristup ima jedan ili nekoliko ciljeva, a ekosustavni pristup mnogostruke ciljeve. Dok je konvencionalni pristup sektorski, ekosustavni pristup je međusektorski odnosno integralan. Konvencionalni pristup zaštiti i očuvanju morskog okoliša je usmjeren na ciljane ili neciljane vrste, a ekosustavni pristup na bioraznolikost i okoliš kao cjelinu. Polazište konvencionalnog pristupa je predvidivost mogućih događaja, a ekosustavni pristup je usmjeren na primjenjivost. Razlika je i u tome što se konvencionalni pristup koristi znanstvenim spoznajama, a ekosustavni pristup, uz znanstvene spoznaje koristi i proširene spoznaje. Konvencionalni pristup koristi se, uglavnom, zabranama, dok ekosustavni pristup naglašava ulogu poticaja. Također, konvencionalni pristup probleme, u pravilu, rješava od gore prema dolje, a ekosustavni

¹³ Vidi pobliže: Communication from the Commission to the Council and the European parliament, Towards strategy to protect and conserve the marine environment, COM (2002) 05395 final.

¹⁴ Communication from the Commission to the Council and the European parliament, Thematic Strategy on the Protection and Conservation of the Marine Environment, COM (2005)504 final.

¹⁵ Usporedi: Borg, Joe, The Future Maritime Policy and the Regions, Structured dialogue between the Commission and the European and national association of regional and local authorities, www.ec.europa/comm/fisheries/news_corner/discours/speech90_en.htm.

¹⁶ Wang, H., Ecosystem Management and its Application to large Marine Ecosystem: Science, Law and Politics, *Ocean Development and international Law*, vol.35(1), 2004, pp.41-74.

pristup interaktivno odnosno participativno. Korporativna metoda je svojstvena za konvencionalni pristup, a javnost i transparentno ponašanje za ekosustavni pristup.

Država koja prihvati vlastitu politiku integriranog upravljanja morima primjenjuje i ekosustavni pristup koji je znanstveno utemeljen, ali znanstvene spoznaje o morskom ekosustavu su ograničene, tako da je primjena načela predostrožnosti kod ekosustavnog pristupa od temeljnog značenja.

4. OŽIVOTVORENJE EKOSUSTAVNOG PRISTUPA ZAŠTITE I OČUVANJA MORSKOG OKOLIŠA

Ekosustavni pristup zahtijeva da svi elementi ekosustava, pojavnosti i djelatnosti koji na njih utječu te zakonodavni i politički okvir budu koordinirani na sustavni način usmjeren na međuovisnosti i zajednički učinak¹⁷. To zahtijeva uspostavu novog institucionalnog okvira, uz primjerenu suradnju upravljača raznih uključenih sektora, i moguću novu politiku i pravne instrumente.

Primjena ekosustava uključuje identifikaciju geografskog cilja primjene ekosustavnog pristupa, znanstveno istraživanje i analizu sastojaka ekosustava, njegovu međuovisnost i funkcioniranje, izbor ekoloških indikatora za osiguranja postignuća ekoloških ciljeva, analizu postojećeg pravnog okvira i identifikaciju praznina, preklapanja i nedosljednosti, upravljanje ljudskim djelatnostima koje mogu utjecati na ekosustav, nadziranje prirodnih promjena ekosustava i učinaka upravljačkih mjera putem ekoloških indikatora, usklađivanje upravljačkog sustava i strukturu upravljanja.

Nadzor države na ekosustavu nužno ovisi o sastavu i funkcioniranju pojedinih ekosustava i pritiscima na njima, koji su specifični za pojedina geografska područja.

Pojedina država može razviti nacionalnu politiku za oživotvorenje ekosustavnog pristupa¹⁸, dok zemlje u razvoju mogu zahtijevati pomoć u razvijanju vlastite institucionalne sposobnosti u primjeni propisa i razvijanju ljudskih potencijala za primjenu ekosustavnog pristupa zaštiti i očuvanju morskog okoliša.

Za oživotvorenje ekosustavnog pristupa potrebno je određivanje glavnih dionika, određivanje područja ekosustava i razvoj odnosa među dionicima, utvrđivanje strukture i svojstva ekosustava i ustrojavanje mehanizma upravljanja i nadzora, identifikaciju

¹⁷ Vidi pobliže: United Nations, General Assembly, Ocean and the law of the sea, Report of Secretary-General, A/61/63, 2006, pp. 106-199.

¹⁸ U Republici Hrvatskoj pomorsko upravno pravo nema naglašen ekosustavni pristup, iako je pozornost usmjerena na sigurnost na moru u najširem smislu riječi, pri čemu treba razlikovati propise sigurnosti koji su u velikoj mjeri uvjetovani prihvaćanjem međunarodnih izvora prava od onih organizacijskih propisa koji su ovisni o ustroju države. O tome pobliže: Grabovac, Ivo, *Pomorsko javno i upravno pravo*, Split, 2001.; Bolanča, Dragan, *Pomorsko pravo (odabrane teme)*, Split, 1999.; Luttenberger, Axel, *Pomorsko upravno pravo*, Rijeka, 2005.

važnih ekonomskih pitanja koji utječu na ekosustav i njegove stanovnike, određivanje mogućeg učinka ekosustava na susjedni ekosustav, kao i odlučivanje o dugoročnim ciljevima i fleksibilnom načinu njihova ostvarivanja.

U područjima gdje ekosustav prelazi međunarodne granice, ekosustavni pristup zahtijeva transgraničnu suradnju. Mnoge regionalne organizacije su već uključile ekosustavni pristup u svoje radne programe, dok druge tek razmatraju.

5. ZAKLJUČAK

Iako ne postoji jedinstveno pojmovno određenje ekosustavnog pristupa zaštiti i očuvanju morskog okoliša, neprijeporno je da takav pristup potiče zaštitu i očuvanje morskog okoliša te održivi razvoj. Tako primjena ekosustavnog pristupa na moru uključuje održavanje ekosustavne cjelovitosti kako bi se osigurala održiva upotreba morskih resursa za sadašnju i buduće generacije.

Ekosustavni pristup je složena mreža koja povezuje živa i neživa bogatstva u kojima je čovjek samo jedan od čimbenika čiji opstanak ovisi o stanju ekosustava. Primjena ekosustavnog pristupa moguća je razvijanjem transparentne međusektorske interaktivne institucionalne sposobnosti i unaprjeđenjem ljudskog potencijala sposobnog za njegovo oživotvorenje.

Po mišljenju autora, u Republici Hrvatskoj treba, na osnovi postignuća međunarodnih izvora prava i najbolje prakse postupanja, uspostaviti novi nacionalni institucionalni okvir za oživotvorenje mnogostrukih ciljeva ekosustavnog pristupa. U tom smislu važno je ustrojiti i pravni okvir vlastite nacionalne politike integralnog upravljanja morima.

Kada je riječ o analizi postojećeg pravnog okvira i identifikaciji praznina, preklapanja i nedosljednosti kod primjene ekosustavnog pristupa nacionalno zakonodavstvo treba analizirati kako bi osiguralo podršku i uvjete primjene ekosustavnog pristupa. Tamo gdje postoje nedosljednosti, one se moraju isključiti, a gdje nedostaje podrška u pravnom okviru, taj dio treba razviti, a u svemu je neophodna učinkovitost. Stoga je u Republici Hrvatskoj, uz postojeći sustav u pravilu harmoniziranog pomorskog prava, neophodno primijeniti evolucijski, pragmatiski i primjenjivi pristup oživotvorenja ekosustavnog pristupa.

Zaključno, autor smatra da u postupku usklađivanja propisa Republike Hrvatske s Europskom unijom treba istovremeno posebnu pozornost usmjeriti na ustrojavanje primjerenog pravnog okvira integralne nacionalne politike upravljanja morima, kao dijela nacionalnih resursa, utemeljene na ekosustavnom pristupu zaštiti i očuvanju morskog okoliša, na osnovi poznatih međunarodnih vrela prava i najboljih iskustva u praksi.

Summary:

ECOSYSTEM APPROACH TO PROTECTION AND PRESERVATION OF MARINE ENVIRONMENT

The paper analyzes sources of law for the ecosystem approach to protection and preservation of marine environment, particularly the United Nations Convention on the Law of the Sea, 1982, the Convention on Biological Diversity, 1992, United Nations Conference on the Human Environment, 1972, United Nations Conference on Environment and Development, 1992, FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries, 1995 and Thematic Strategy on the Protection and Conservation of Marine Environment, 2005. Besides reviewing the principles of ecosystem approach, as well as comparing the conventional and ecosystem approach to ecological issues, the author advocates and puts forward proposals for the implementation of ecosystem approach in protection and preservation of marine environment. In author's opinion in the case of the Republic of Croatia it is necessary along with the procedure of harmonization of Croatian legislation with the European Union, to institute the new national institutional framework for implementation of multiple targets of the ecosystem approach, as a part of national policy of integrated management of marine resources.

Key words: *ecosystem approach, protection and preservation of marine environment, integrated management of marine resources.*